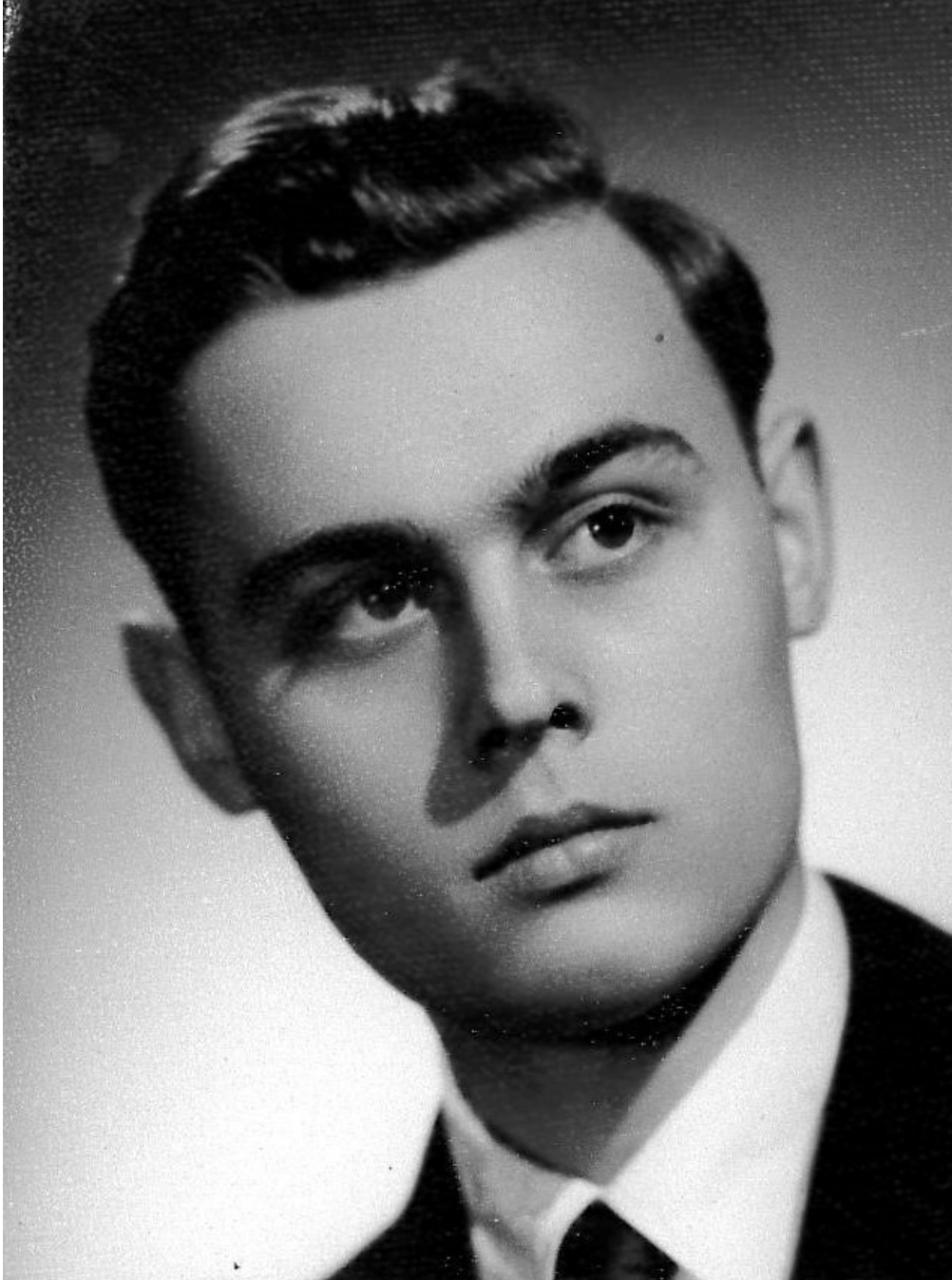

Varjasi Imre

Aki nem tette le a fegyvert

1. kép. Tóth Elek.

Néhai dr. Tóth Elek (Egyeken született 1938-ban) Hajdúböszörményben élt, házi-
orvosként szolgálta a polgárokat a városban. Felesége, néhai K. Nagy Magdolna a gimnáziumban tanított földrajzot és történelmet. (Az ő általa írt naplórészletet lentebb közöljük.) Két gyermekük: Elek fiuk fogorvosként, leányuk, Péterné Tóth Magdolna pedagógusként dolgozik a városban. A gyerekek édesapjuk féltése okán csak a rendszerváltás után tudták meg Tóth Elek forradalomban vállalt szerepét. A most közölt írás egy hosszabb életinterjú része.¹ A következőkben az oral history rövidített, *szó szerinti* változatának csak az 1956-os forradalomra vonatkozó részét közöljük.

A kezdetek

„Életemben több szempontból is nagyon jelentős az 1956-os dátum. Akkor voltam 18 éves, akkor érettségiztem a böszörményi gimnáziumba. Katonai pályára készültem, de ez nem jött össze, aztán Csiba Anti bácsi, az osztályfőnököm javaslatára beadtam a felvételi kérelmemet a Debreceni Mezőgazdasági Akadémiára. Minden érdekelt akkoriban, parasztszaladban nevelkedtem, de nem nagyon szerettem a mezőgazdaságot annak idején. Ettől függetlenül felvételiztem, és fel is vettek. Ősszel kezdődött a tanév, néhány hét elteltével az egész akadémia, azt hiszem szeptember 22-e környékén, levonult Mohács szigetére. Kevesen emlékeznek már rá, hogy 1956 tavaszán a térségben óriási árvíz volt, vagy hét falut teljesen elmosott az árvíz. Földdel egyenlővé lettek a házak és ennek a területnek az újjáépítésére diákokat vezényeltek ki, az egész akadémiai létszám ott dolgozott két hétig az építőtáborban.

2. kép. A mohácsi táborban 1956 szeptemberében. A kép jobb szélén guggol Tóth Elek.²

¹ Az interjút egy független filmes, Oláh Imre készítette 2006-ban, s bocsátotta e sorok írójának rendelkezésére, felhasználásra. A filmes és Tóth Elek leánya engedélyezte az eddig publikálatlan anyag közzétételét.

² A fényképet leányától, Magdolnától kapta a szerző. Köszönet érte!

Anyiban nagyon hasznos volt a tábor, mert akkor ismerkedtem meg a többi diákkal, akkor csiszolódtunk össze igazából, talán a tanév egyéb időszakában ilyen jó barátságok, ismeretségek nem is kötődhetnek volna, mint ebben a táborban. Tehát az ismeretség a többiekkel ott kezdődött. Mohács szigetéről visszajöve, már ugye októbert írtunk, a tanulmányok mögött rengeteget politizáltunk. Akkoriban már Debrecenben is működött azt hiszem „Kossuth kör” néven egy társaság, amelyiknek az egyik előadását én magam is hallottam. Rengetegen voltak, majd, amikor elődoztam, azon gondolkoztam, te jó isten, ha ennyien jöttek, ha az ott elhangzottakat magasabb helyen meghallják, mi lesz itt? A debreceni akadémiának nem volt külön kollégiuma, mi a református kollégium földszintjén voltunk elhelyezve. Hát elég rideg körülmények között 20-an, 25-en laktunk egy szobában. Emeletes ágyakon, tulajdonképpen csak az éjszakát töltöttük bent a belvárosban. A többi időt kint az akadémián. Akkor még az ötös villamos közlekedett, a Bika elől indult végig a Hatvan utcán, a Böszörményi úton, és a Nyulasnál volt a fordulója. Azzal jártunk ki, napjában többször is megjártuk ezt az utat, ott kocsiztunk, ott voltak az előadások, a gyakorlatok. Azért fontos ez, hogy a kollégiumban laktunk, mert október 22-én este összetrombitáltak bennünket a kollégium egy nagyobb szobájába. A debreceni egyetemről meg a szegedi egyetemről jöttek egyetemisták, akik tájékoztattak bennünket, hogy országszerte megalakul a MEFESZ. Az egyetemisták és főiskolások egységes szervezete. Valamint másnapra 23-ára a Kossuth Egyetem elé egy szolidaritási nagygyűlést szerveznek, és menjünk el oda. A nagygyűlésnek a témája a lengyelekkel való együtt gondolkodás, és bizonyos reformoknak a kérése, követelése volt. 23-án már eleve elmaradtak az előadások, és mi agrárosok is oda vonultunk a Kossuth Egyetem előtti térre. 10 óra tájban már ott voltunk táblákkal, zászlókkal és 11 órakor kezdődött a nagygyűlés, ami már elő volt készítve, amire jól emlékszem, a diákszervezetünk követelését 20 pontba állították össze, amelyet Székelyhídi Ágoston olvasott fel.³ A követelések sztálinista, rákosista bűnök megtorlását követelték, a bűnösök elítélését, szolidaritást a lengyelekkel, a beszolgáltatás megszüntetését, és ami a legfontosabb volt: az idegen szovjet csapatok kivonását követelték az országból. A pontok ismertetése után elindultunk, mint tüntető tömeg a belváros felé, a Péterfia utca irányába, 8-as, 10-es oszlopba rendeződött a társaság, a három egyetem hallgatói vegyesen, nem elkülönülve, és úgy adódott, hogy én az oszlopnak az első sorába kerültem az általam nem ismert hallgatókkal, diákányokkal együtt. Előttünk még néhányan mentek, táblát vittek, az egyetemi táblát meg zászlókat. Énekelve mentünk végig a Kossuth térről, néha jelszavakat is skandáltunk. A szovjetek kivonulását annak előtte nem nagyon lehetett kifejezni vagy kimondani. A közbülső eseményekre nem emlékszem pontosan, azt tudom, hogy a Petőfi térig a nagyalomás felé vonultunk, és amikor elértünk a nagyalomásig, ott erről gondolkoztunk, hogy most merre menjünk? Tulajdonképpen ezt nem mondta meg nekünk senki sem, hogy merre menjünk. Mit csináljunk! És mi közösen akkor azt döntöttük el, hogy lehet, hogy valami javaslatra máshogy gondolták, mi úgy gondoltuk, hogy munkásokkal kell kapcsolatot teremteni a diákságnak, és én mondtam, hogy itt van nem messzire a járműjavító, menjünk ki oda. Kimentünk a MÁV járműjavítóba. Ott egy diák bement az üzembe, valamint tárgyaltak, erre nem pontosan emlékszem, és utána bementünk a belvárosba a Bajcsy Zsilinszky utca elejébe és vártuk a Néplapnak a különszámát a 20 ponttal. Ott is különböző énekeket énekeltünk, meg különböző beszédek voltak. Emlékszem, hogy Görbe János kiállt az ablakba, és onnan szavalta a nyomda ablakából a nemzeti dalt. Utána készen lett a nyomdai munka, szétosztották a lapot és azzal kivonultunk a Kossuth térre. Különböző csoportok alakultak, tulajdonképpen a 20 pontnak a mondanivalóját beszéltek meg. Rengeteg ember volt ott. Különböző személyek fölmásztak a MÁV központnak a tetejére, az Alföldi Palota tetejére, a vörös csillagokat onnan eltávolították, nagy ováció közben. És ahogy kezdett szürkülni, egyszer csak óriási kiabálás támadt és a Kossuth utca felől sok megrémült ember szaladt erre, akik elmondták, hogy a rendőrség előtt

³ Az Erdélyből származó történelem-magyar szakos diák ekkor s később is Hajdúböszörményben élt. A szerző.

összetűzés volt, és a rendőrségről lóttek, és több ember meg is halt a helyszínen. Én magam a lövéseket nem hallottam, mert elég nagy zűrvaj is volt a főtéren, nem hallatszott oda. Óriási zűrzavar és jedelem támadt a tömegből. Én tudtam, hogy kint az egyetemen az aulába a három egyetemnek a gyűlése folyik, a MEFESZ alakuló gyűlése. Akkor fölültem a villamosra, ami a Kossuth térről járt ki, mert ugye a főtéren, Kossuth téren nem járhatott, a Piac utcán nem járhatott, mert a tömeg ott volt. És kimentem az egyetemre. Óriási tömeg volt az aulában, még kint is álltak a diákok, föltolakodtam egészen az auláig és az ajtón benézve, mert tovább már nem tudtam menni, mert annyian voltak. Láttam, hogy egy óriási elnökségi asztal volt, hát az elnökségi asztalnál sok régi bősziórményi diákot fedeztem fel. Ott a központban Székelyhidi Agostont, Lászlár Imrét, Kertész Lászlót. Nem tudtam oda menni, de valaki fűrgébb volt, odament az elnökséghez, és ott mondta el, hogy óriási változások vannak a városban, hogy az embereket lövik. Én már nem tudom, hogy ki állt fel az elnökségből, aki javasolta, hogy rekesszük be az ülést és ellentüntetést kellene tartani. Bemenni a városba, ha már így elfajultak a dolgok, de végül is ez a tüntetés elmaradt. Másnap reggel tudtuk meg a rádióból, hogy Budapesten is nagy tüntetés volt, és hogy a rádió környékén micsoda harcok voltak.”

Nemzetőrök között

„Néhány nap múlva, 3-4 nap elteltével kezdtek szervezni az akadémián is a nemzetőrséget. Eleinte karszalagos nemzetőrség volt, ennek rendfenntartó feladatai voltak a kezdeti időszakban. Először egy 20 fős csoportot alakítottak ki, én ebbe a 20 fős csoportba jelentkeztem ugyan, de nem kerültem bele, mert még nem voltam katona. Annyi eszem volt, hogy másnap megint jelentkeztem és ott azt mondtam, hogy én már 3 évi szolgálatot letöltöttem. Elfelejtették, hogy mit mondtam az előző nap. Fegyvert csak később kaptunk, körülbelül egy hétre rá, úgy október 30-a környékén. Akkor elterjedt a híre, hogy Szeged felől ÁVH-s egységek jönnek Debrecen felé. Tebergépkocsira raktak bennünket, és kivittek azt hiszem a pavilon laktanyába, és ott fegyvert kaptunk. Mindenkinek volt egy géppisztolya, legalábbis a mi csoportunk és 3 tár, egy a géppisztolyba és kettő póttár. Megtanultuk, hogy kell betárazni. Egy-egy tárba olyan 70-72 töltény fért, és azt lehetett sorozatlövésre is beállítani, egyes lövésre is, rövid sorozatra és hosszú sorozatra. Alapvető fogásokat megmutatták a felsősök, de hát arra már nem volt idő, hogy valahová küldjenek bennünket, mondjuk gyakorlatra, lögyakorlatra, vagy bármilyen oktatást velünk végignyenenek. A katonai tanszék tisztjei voltak a parancsnokok, nekünk egy fiatal főhadnagy jutott. Fegyvert a városban nem viseltünk, akkor természetesen csak a karszalag különböztetett meg bennünket a többi járókelőtől. Hát meg az, hogy az első napokban már a lányok levették a diáksapkáról a régi akadémiai jelvényt, és nemzeti színű kokárdát borgoltak. Akkoriban az akadémisták sapkája egy puha zöld színű tányérsapka volt. Egy régi hagyományos diáksapka, és annak az elejére tettük ezt a nemzeti színű kokárdát. Egyszer viseltük a fegyvert, amikor a sortűz áldozatainak temetést rendeztek a köztemetőbe, és mi töltény nélküli géppisztolyokkal vonultunk oda, és ott díszsorfalat álltunk. Teltek-múltak a napok, rengeteget bent voltunk a behárosban. Hivatalos ügyeink is voltak, a városi tanács épületébe, ahol a forradalmi bizottság is működött, oda be kellett mennünk. Emlékszem az emeleti folyosón az egyik ajtóra ki volt írva Kertész Lacinak a neve, meg a beosztása. De hát nem zavartam, mert rengeteg elfoglaltsága volt, de hát ugye büszke voltam rá, hogy bősziórményi fiúk is ilyen funkciót töltöttek ott be. Nagyon sokat ott álltunk a sarkon, a kizemplommal szembe Piac utca, Kossuth utca sarkán, és figyeltük az átvonuló sorozat csapatokat, vadonatújnak látszó tankok, páncélozott járművek, tebergépkocsik megrakva katonákkal vonultak a Kossuth utcán a Széchenyi utca felé, naponta többször is. Érdekes módon, hogy ezek a felvonulások folytatódtak úgy 30-a környékén is, annyi volt a változás, hogy az irány ugyanaz volt, de látszott ezeken a csapatokon, hogy ezek már valahol harcban vettek részt. A tebergépkocsik, gépkocsik, baleseti gépkocsik ablaka sok helyen belőve, betörve és látszott, hogy

olyan harcosok ültek benne, akik már elsősegélyben részesültek. Bekötözött fejvel, bekötözött végtagokkal. Csodálkoztunk rajta, hogy hogy lehet az, hogy ezek jönnek, Záhony felől, a határ felől, és hol keveredhettek ezek harcba? Nem mentek ki az országból, amikor állítólag kivonultak Budapestről, hanem mozogtak előre-hátra. Azért voltak a sérülések, de ezt csak utólag tudtuk meg. Természetesen hallottuk, hogy a csehszlovák határon is gyülekeznek idegen csapatok, meg azt is láttuk, hogy itt bent micsoda mozgás volt.”

Útban az ellenálláshoz

„Az utolsó napokat már nem a kollégiumban töltöttem, hanem kint az akadémián, ott egy nagy tantermet kiürítettek, szalmaszákokat, matracokat tettek le, és akkor kaptuk meg az egyenruhát. Régi egyenruhákat osztottak ki közöttünk. Hát nem az akkor hivatalos szovjet mintájú katonai egyenruhákat, hanem még a demokratikus magyar hadseregnek az egyenruháit. Tehát az éjszakákat már ott kint töltöttük, eljött a november 3-a. Onnan tudom pontosan, hogy az akkori szerelmem, aki feleségem lett, elővette az akkoriban írt leveleket, nemrégiben átolvastam. November 3-án este például szolgálatban voltam este 11 óráig az akadémián. Mi nem mentünk ki a városból, nem járőröztünk, csak az akadémiát őriztük. Este 11-ig, és hát azt írtam le, hogy soká tudtam elaludni. A levelek 50 évvel ezelőtt íródtak, minden más dokumentum megsemmisült, illetve a szülők megsemmisítették, ne maradjon semmi olyan, amiből bajunk lehet. A feleségem megőrizte ezeket a leveleket, sőt az összes levelezésünk megmaradt, a múltkorában pedig előszedegette, dokumentumértékű sok minden, hát ugye az egész nem publikum elé való, de vannak részletek, amiket el lehet mondani, föl lehet olvasni. Nincsen rajta bélyeg, nincsen posta által bélyegezve, ez október utolsó napjaiban, amikor nem járt a vonat, nem járt posta, ismerős diákok hozták-vitték a leveleket, hát pontosan már nem tudom, talán Magdinál föl van írva, hogy ki hozta. Itt írom egy helyen, hogy amikor úgy volt, hogy a régi rend janicsárjai ellen megyünk, úgy éreztem, hogy majd teerted is fogok harcolni. A mi hazánk helyzete most egyáltalán nem olyan egyszerű, mint amilyenek sokan képzelik. Sokkal komolyabb az ügy. A bent lévő szovjet haderők létszáma megközelíti az 1945-öst, és egyre özőnlenek be a nehéz harckocsik Záhony felől. A vágányokat széles sávra rakták át. Miért? Biztosan nem azért, hogy békésen kivonuljanak. Ha harcra kerül a sor, a mi kezünkben lesz fegyver, s ha ez a fegyver nincs is olyan erős, mint az övék, mégis ez fog, ennek kell győzni, mert a magyar ember, akinek a kezében van, százszor erősebb. Lehet, hogy győzünk, lehet, hogy elveszünk, csak egy a biztos: idegen fegyverek elnyomása és diktátorok uralma alatt többé nem fogunk élni. Idegen parancsnokok többé nem parancsolhatnak a magyar katonának. Az akadémián már kevesen maradtunk. A pestiek nem sajnálták az életüket, fiatalok haltak meg az ügyért. Én is úgy döntöttem géppisztollyal a kezemben, hogy nem teszem le a fegyvert. És akkor jött november 4-e hajnal. [...] óriási csatazaj volt, az ablakon keresztül beláttunk a városba, sorozatlövések, lövedékek, robbanások, fény, villanás, hát úgy saccoltuk, hogy a belvárosban történik valami. És ez eltartott vagy 10-15 percen keresztül, gyorsan bekapcsoltuk a rádiót. A rádió Nagy Imre szavaait közvetítette, amit ott hallottunk, és ami megmaradt bennünk, hogy csapataink harcban állnak. Mikor nagyjából elcsendült a csatazaj, megjelent a főhadnagyunk civilben. Mondta, hogy fiúk vége, letesszük a fegyvert, egy óriási hadsereg támadott meg bennünket, itt az alföld közepén kemény fegyverekkel sem tudunk semmit sem csinálni. Mindenki mentse az életét, ahogy tudja. Mivel ő is most már civilben volt, el is köszönt tőlünk, ránk bízta, hogy döntünk, mit csinálunk. Reggel megjelent Bencsik István a mezőgazdasági akadémia igazgatója, aki elrendelte, hogy a fegyvert le kell tenni. Az udvaron kijelölt egy helyet, ahova mindenki a fegyvert meg a lőszeret vigye ki és tegye le oda. Mi négyen összeverődtünk, akik Mobács szigetről valók voltunk, és ismertük egymást. Valahogy együtt gondolkoztunk. Az a lényeg, hogy mivel sok mindenki

mással is beszélgettünk, de mi négyen azt mondtuk, hogy mi nem tesszük le a fegyvert.⁴ El is határoztuk, hogy szó sincs arról, hogy leszereljünk, és mi úgy határoztunk, hogy ha máshova nem, akkor a miskolci ellenálláshoz fogunk csatlakozni, mert esetleg ő nékik másfajta fegyvereik is vannak. Nekünk csak kézi fegyverünk volt. Na, most mi mindannyian tudtuk, hogy győzni egy ekkora hadsereg ellen nem lehet. Abban reménykedtünk, amit eleinte Nagy Imre is mondott. Néhány napig esetleg, néhány hétig kell majd kitartani, és az oroszok kénytelenek lesznek majd a világ nyomására kivonulni. Tebát ellenállni akartunk, hogy lássák, mit akar ez a nemzet. A fegyvereket a pincerendszerben húzódozó távbócsók mögé dugdostuk el, a délelőtt, a reggeli órákban úgy, hogy senki, a többiek se vegyék ezt észre. Mi azt mondtuk mindenkinek, hogy mi is kivittük az udvarra és letettük a fegyvert. De tudtuk, hogy este indulunk, és arra készültünk, megpróbáltunk egy kis élelmet összegyűjteni. Mert tudtuk, hogy több napig fog tartani ez az út. És abhoz élelmiszer is kell. A konyhásoktól kuncsorogtunk egy kis repetát, valamint kenyeret tudtunk összeszedni, meg volt néhány konzervünk. November 4-én, amikor a fegyverletétel volt, négyen este elindultunk. Gyalog Miskolc irányába úttalan utakon elkerülve minden forgalmat, nehogy találkozzunk valakikkel. Hidakat elkerülve, vasutat elkerülve, járműveket elkerülve, szántásokon, vetéseken. Eleve így terveztük meg az utat, hogy csak így tudunk eljutni a célunkig. Úgy, hogy összetűzésbe közbe nem kerülünk senkivel sem. Nem tudtuk, hogy mi az előny, hol, merre kik vannak, kik mozognak, kik ellenőrzik az utakat, milyen nagy az ellenállás?”

„Érted harcolok, győztesen térek vissza”

*„Akkor Magdinak, későbbi feleségemnek írtam egy levelet, ami most is megvan, most vettem elő. Dátum szerint november 4-én 19 óra valahány perckor írtam, amikor elkészöntem tőle. Mielőtt november 4-én este elindultunk, akkor vettem papírra, szintén nincsen rajta bélyeg, pecsét, mert ezt szintén kézbe adtam, hogy adják át Magdinak. **Azt írtam: Ma 1956. 11-hó 4-én elhagyom Debrecen-t, ha sikerül kijutnom a gyűrűből. A legkedvesebb emlékeim városa, Böszörmény mellett megyek el. Te már biztosan alszol majd, bár nem beszélhetek veled, vagy északra, vagy a Dunántúlra megyünk. Attól függ, melyik sikerül. Ha igazából megérted ezt a lépésemet. Érted harcolok, győztesen térek vissza. A dátum Debrecen 1956. 11-hó 4. 19 óra 12 perc.***

⁴ A négy fiú Tóth Elek mellett Kamocsay József, Nagy György és Komár György volt.

Drága Magdolna!

Ma, 1956. XI. 4.-én elhagyom Budapestet. Ha sikerül kijáratnom a gyűlöltől a legkedvesebb embereim városá Bőszörmény mellé megyek el.

Te már biztosan elvált majd. Azt nem kívánhatok neked. Vagy csakra, vagy a Dunánálra megyünk, a főtől függ, melyik sikerül.

Ha igazán szeretsz, meginted ezt a lépésemet.

Érted harcolok!

Győzelesen lérek vissza!

Nagyon sokszor csókollek!

Gondolatom mindig veled van a Te Istoid!

A vinoutlakásra!!!

Budapest, 1956. XI. 4. 19 óra 12 perc

Tóth Elek levele. 1956. november 4. 19 óra 12 perckor íródott.⁵

⁵ A levelet leányától, Magdolnától kapta a szerző. Köszönet érte!

Elindultunk az agrárakadémia tangazdaságán keresztül, csakugyan toronyiránt a sötétben. Az első akadály mindjárt ott volt, a Tóóc. Az egy kis vízfolyás tulajdonképpen, pláne nyáron, mikor nem nagyon van benne víz, de az őszi időben elég bőven akadt. Csutkaszálból kévét raktunk le, hogy azon átgázoljunk rajta. Sikertült is, ugyan négyen indultunk, én voltam az egyetlen ügyetlen, aki lecsúsztam, fél lábammal majdnem derékig elmerültem a vízbe. Úgy, hogy miután átmentem, akkor le kellett vetkőzőnöm, a ruhámat, a kapcát kicsavarni, a csizmából a vizet ki kellett önteni. A lényeg az, hogy ezután meg is hűltem, meg is fájtam, tehát az út néhány napját már lázasan tettem meg. Debrecen meg Miskolc között, amikor gyalog megy az ember, nem nagy a távolság. De csak szántáson, vetésen bujkálva bizony hosszú ideig tartott az út idegen helyen, öt éccakát át meneteltünk. Az elsőt a böszörményi batárba, valahol Pród környékén. Éjszakára mindig bekérezkedtünk valami tanyára. Különböző helyeken fordultunk meg, volt, ahol istállóban aludtunk, de volt, ahol ágyat is tudtak adni. Volt olyan hely, ahol lázcsillapítót is kaptam a háziaktól. Legtöbbször élelmet is tudtak adni, ha mást nem, egy pohár tejet. Volt, ahol egy rántottát sütöttek, de valami meleg ételt azért csak kaptunk útközben is az emberektől. Problémás volt a tisztai átkelés, mert komp közelébe se mertünk menni, szerencsére ladikosokat találtunk, akik átvittek bennünket a túlsó partra. A harmadéves bajtársunknak a szülei Mezőkeresztesen éltek, és amikor arra a vidékre kerültünk, akkor azt mondta, hogy menjünk hozzájuk. Ne egyenesen Miskolcra, mert ki tudja, milyen világ van ottan, vagy hogy tudunk oda jutni. Hanem akkor egy kis kitérővel menjünk el náluk Mezőkeresztesre. El is mentünk, úgyhogy az utolsó két éjszakát Mezőkeresztesen töltöttük. A szülei boldogan fogadtak bennünket, mert ugye nem tudták, hogy mi van a fiukkal. Megjédtek tőlünk, hát sokszor a tanyákba is megjédtek, mert ilyen szedett-vedett társaság, el lehet képzelni, hogy félig katonarubába, félig civil rubába fegyveresen. Hát bármilyen rosszindulatú társaság is lehettünk volna. De aztán megmondtuk, hogy diákok vagyunk, akkor megnyugodott mindig mindenki. Mezőkeresztesen egy lakótelepre mentünk, ahol ikerházak voltak, vagy 10-15 ikerház, és az egyik lakásba a bajtársunknak a szülei. Ottan meg tudtunk tisztálkodni és jól tartottak bennünket. Mikor embereket kerestek, akik Miskolcra járnak be, ismerősök Miskolcon, hogy valami kapcsolatot az ellenállással tudjunk teremteni. Ezért voltunk ott két napig. Sajnos semmilyen kapcsolat nem teremtődött. A miskolci adó is megszüntette az adását, nyilvánvaló megfogták őket, és a fegyveres ellenállás ott is megszünt. Úgyhogy egy hétre rá, hogy elindultunk, mert ugye az vasárnap volt, november 4-e, 11-én a fegyverünket otthagytva azzal, hogy majd a szülők ott egy patakmederbe el fogják szállasztani, szétszéledtünk. Mindenki elindult hazá. Én is hazamentem a szüleimhez 11-én vasárnap. 12-én bementem Debrecenbe, mert a katonaruhámat el kellett tüntetni, és a civil ruhám a kollégiumba volt, akkor öltöztem át [...]”

Naplórészletek⁶

Néhai dr. Tóth Elekné (született K. Nagy Magdolna a Bocskai István gimnáziumban tanított földrajzot és történelmet) böszörményi lakos volt, aki debreceni egyetemistaként ismerkedett meg férjével, Tóth Elekkel. Azzal a fiatal nemzetőrrel, aki három társával megpróbált csatlakozni a miskolci ellenálláshoz.

„Október 23. kedd. Én ebben az időben bejártam Debrecenbe, a zeneművészeti konzervatóriumba, és itt van írva, hogy a déli vonattal mentem be órára. Irénke néni már, mint a zongoratanárnő azzal jött be, hogy az egyetemisták tüntetnek. Röpcédula is volt nála, amit mentőautókból dobáltak ki. Én is láttam délután a tömeget. Kossuth címert követeltek, és az oroszok menjenek ki. Az Alföldi Nyomdánál összejöttek délután, kiadták a különkiadást a Néplapnak, és a 10 pontot, a 20 pontot,

⁶ A bejegyzéseket leányától, Magdolnától kapta a szerző. Köszönet érte!

bocsánat, tartalmazta azt, amit követelnek. Mikor az első példányt kiadták, elénekelték a himnuszot. Érdekes volt látni valóságban egy ilyen tüntetést. Oroszt nem akarnak tanulni stb. ... 5-re vissza kellett menni énekkel, 7-kor gyűlés volt, mi is csatlakoztunk a MEFESZ-be, ami a szegedi egyetemisták kezdeményezésére alakult meg, most már nem DISZ, hanem MEFESZ. Aztán amikor az egyik ismerősömmel, aki szintén idejárt, mentünk ki a vonathoz, az utcán már nem égtek a villanyok, a kirakatban sem volt villany, a gyűlés alatt a szülők is jöttek be a gyerekekért. Lövedések is voltak, halott is volt, kettő is. Az állomásnál Elek várt, örültem, hogy kijött. Megkérdezte, hogy jutottam ki? Villamossal. S aztán hazajöttem, hát idehaza anyukáék. Nem tudtak semmiről semmit.

Október 24-én szerdán anyukám meg a húgom bementek Debrecenbe, valami fontos elintéznivalójuk lett volna, és akkor is tartott még a tüntetés Debrecenbe. A MÁV épületénél ki volt téve a zászló, azt be kellett venni, mert zúgott a tömeg, a csillagot is leverték a tanácsbáza épületéről. A rádió állandóan különös történetet olvasott fel, Pesten még forradalom, nagy forradalom van, ami az egyetemisták békés tüntetésével kezdődött, és most fegyverrel is harcolnak. Sok a halott és sebesült. A rádió állandóan mondja.

Anyukám mondta, hogy Elek szólt, ne menjünk be Debrecenbe, holnap temetik a két halottat, elmennek az egyetemisták is, pedig nem szabad.

Október 26. péntek. Harc Pesten még mindig folyik, elmentem Tóth Sándor bácsihoz fogat tömetni, hazafele jövet kiabáltak, igen, délután nagy tüntetés volt a főutcán itt Bőszörményben. Azt kiabálták, ha magyar vagy, állj közénk, ez a hazá magyaráz, minden ruszki menjen haza. Kossuth címet akarunk, mert mi magyarok vagyunk. A rendőrség előtt a címet leverték, a könyvesbolt előtt is átfestették, mentek sokan diákok, mindenki. Lemondatták a párttitkárt, a tanácselnököt és Pintért. Bakóné Irénke néninek írtam egy lapot, hogy nem tudok menni, mert a vonatok álltak.

Október 27-e szombat. Délután a pártbáz előtt nagygyűlés volt, Debrecenből voltak kint diákok, egyetemisták. Nem láttam, voltak-e az épületben, de hallottuk, hogy zsongás volt. Jó híreket mondott Győrösi Jani.

Az este hallgattam a miskolci rádiót, ami azt mondta, hogy a szovjet katonák nem akarnak ellenünk harcolni, és hazá szeretnének menni. Amnesztiát adnak mindenkinek, akinél még fegyver van.

Október 31. szerda, a helyzet még mindig nagyon rossz.”

Imre Varjasi

The One Who Did Not Capitulate

Late dr. Elek Tóth lived in Hajdúböszörmény, serving the citizens as a GP. We hereby present a part of a diary he wrote.

He had been preparing for a military career, but didn't succeed, so he graduated from the Agricultural Academy of Debrecen. During the 1956 Revolution, he entered the National Guard and participated in its work all the way through. He was part of the negotiating delegation sent to the MÁV Járműjavító (Vehicle Repairs of the Hungarian State Railways).

Together with four peers, he did not capitulate after the Soviet intervention, but hit the road towards Miskolc at 19:20 pm, on 4th November 1956. They wanted to join the resistant teams there.

In his present reminiscence, he reports in detail about the days of the Revolution, and his role in it.